

МАКТАБГАЧА VA BOSHLANG'ICH TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY ASOSLARI

Sodiqova Sharifa Ikrom qizi

*Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda xorijiy til (ingliz tili) 3-kurs talabasi
Chirchiq davlat Pedagogika universiteti.*

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyachilar tomonidan pedagogik jarayonni tashkil etishda interaktiv metodlardan foydalanishning samarali usullari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: mashg'ulot, ta'lim, tadqiqot, innovatsiya, interaktiv, refleksiya, enerjazer.

So'nggi yillardagi ta'lim-tarbiya mazmuni, shakli, vosita va metodlarini yangilashga e'tibor berish, maktabgacha ta'limga oid innovatsiyalarni izlash, uni ta'lim-tarbiya jarayoniga, tarbiyachilarning pedagogik faoliyatiga kiritib borishda malaka oshirish tizimining ahamiyati kattadir. Ayniqsa, pedagogik jarayonga ilg'or pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish, innovatsiyalarni joriy etish, o'qituvchi va tarbiyachilarni zamonaviy usullardan foydalanish, ko'nikma va malakalari bilan qurollantirish malaka oshirish tizimi oldiga qo'yilgan vazifalar zahirida amalga oshirilmoqda.

Pedagogika yo'nalishida tatbiq qilinishi lozim bo'lgan muhim masala borki, u ham bo'lsa tarbiyachilarning pedagogik jarayonni zamonaviy usullar asosida maqsadli, tizimli va natijalarni bashorat qila olish orqali metodik jihatdan to'g'ri tashkil etishlarini ta'minlashdir. Interfaol usullar hozirgi kunda ta'lim islohotlaridagi ustuvor jihati va pedagogik muammolarni hal etishdagi roli, ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardan ekanligini e'tirof etish joizdir. Pedagogik texnologiya nazariyasining muhim jihati har bir pedagogning o'z imkoniyati darajasida, shuningdek, turli yoshdagi ta'lim oluvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, o'quv faolligini oshirish maqsadida ta'lim jarayonida interfaol metodlardan samarali foydalana olish bilan belgilanadi.

Hozirgi vaqtda dunyo psixologlari ta'kidlaganidek, «indigo»¹ bolalar dunyoda sodir bo'layotgan voqea-hodisalarni kattalardanda tez sezmoqdalar. Shuning uchun bugungi kun tarbiyachilari oldida bir qator dolzarb vazifalar turibdi. Shulardan biri ta'lim jarayonida interaktiv usullardan foydalanishdir. «MTM tarbiyachilari qaysi interaktiv usullardan qanday foydalana oladi?» degan haqli savol tug'iladi.

«...Pedagog bolalarimizga zamonaviy bilim bersin deb talab qilamiz. Ammo zamonaviy bilim berish uchun, avvalo, murabbiyning o'zi ana shunday bilimga ega bo'lishi kerak»². Tarbiyachilarni interaktiv usullardan oqilona, maqsad va sharoitga muvofiq tarzda didaktik tamoyillarga asoslangan holda foydalanishga o'rgatish bugungi kunda zamonaviy pedagogikaning muhim masalalaridan biri hisoblanadi.

MTM tarbiyachilari o'z faoliyatlariga zamonaviy usullarni maktabgacha ta'limga oid ilmiy maqolalar, risolalar, mahalliy ilg'or tajribalarni o'rganish orqali tatbiq etib kelmoqdalar. Ba'zan, interaktiv usullarning mohiyati va maqsadini to'liq anglamagan holda qo'llamoqdalar. Shuning uchun malaka oshirish jarayonining o'zida interaktiv

o'quv muhiti yaratilib, tarbiyachilar uning bevosita ishtirokchisiga aylansalar, ya'ni har bir interfaol usulni bevosita o'zlaridan o'tkazib o'zlashtirsalar, ushbu usullarni maktabgacha ta'limga moslashtirib, amaliyotga tatbiq etishlari shunchalik oson va qulay kechadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida interaktiv usullardan «Aqliy hujum», «Rolli o'yin», «Kichik guruhlarda ishlash», «Bahs-munozara», «Galereyaga sayr», «Klaster», «Bumerang», «Enerjayerlar»dan foydalanish mumkin. Tarbiyachi mashg'ulot o'tkazish jarayonida mashg'ulotning boshi va oxirida mavzu yuzasidan bolalarning tushunchalarini aniqlash hamda olgan bilimlarini mustahkamlash uchun aqliy hujum usulidan foydalanishi maqsadga muvofiq. «Kichik guruhlarda ishlash» bolalarning o'zaro muloqot va fikr almashuviga asoslanadi. Bunda guruhda tahlil qilish, tekshirish asosida berilgan mavzu ishlab chiqiladi. «Rolli o'yinlar»da bolalarga biror muammoli vaziyat beriladi. Bolalar bu metod yordamida real hayot holatlarini jonlantiradilar. Bahs-munozara metodida bolalarga bir kun oldin mavzu beriladi. Bolalar savollarga ota-onalaridan so'rab javob topib keladilar hamda berilgan savollarga javoblar «bahsmunozara» asosida olib boriladi.

Hozirgi kunda pedagogik texnologiya haqidagi aniq tushuncha va tasavvurlar bor bo'lsada, maktabgacha ta'lim muassasalari pedagoglarida texnologiyani metodikadan farqlay olmaslik kabi muammolar uchraydi. Vaholanki, ular orasida jiddiy farqlar mavjud bo'lib, quyida ular haqida nazariy ma'lumotlar berilgan.

Pedagogik texnologiya – bolani mustaqil ijod qilish, bilim olish, fikrlashga o'rgatishni kafolatlaydigan jarayondir.

Metodika – pedagogning bilimi, ko'nikmasi, mahorati, shaxsiy sifatlari, temperamentiga bog'liq bo'lib, ma'lum shaxs, pedagog uchun qulay bo'lgan o'qitish usullari va yo'llari majmuidir. U alohida metodikalarga ajratiladi. Pedagogika fani ma'lum o'quv fanlarini o'qitish qonuniyatlarini tadqiq qiladi. Masalan, tillar metodikasi, arifmetika metodikasi va shu kabilar.

Metodikaning pedagogik texnologiyadan farqini tushunish va amalda har ikkisidan unumli foydalana bilish talab etiladi. Ular orasidagi farqlar 1-jadvalda keltirilgan. «Pedagogik texnologiya» tushunchasi xususiy fanlar va mahalliy darajalardagi o'qitish metodikalari tushunchasi bilan mos keladigan hollar xususiy darajadagi pedagogik texnologiyalarga tegishli.

Texnologiyalarda ko'proq protsessual, miqdoriy va hisob-kitob komponentlari ifodalansa, metodikalarda maqsad, mazmun, sifat va variantli yo'naltiruvchi tomonlari ko'proq ifodalanadi. Texnologiya metodikalardan o'zining qayta tiklanuvchanligi, natijalarining turg'unligi, ko'plab «agar»lar (agar tarbiyachi iste'dodli, agar bolalar qobiliyatli bo'lsa, agar yaxshi ota-onalar bo'lsa...) yo'qligi bilan farq qiladi. Ya'ni, texnologiya tegishli tayyorgarlikka ega bo'lgan hamma mutaxassislar tomonidan qayta tiklash va qo'llash mumkinligi bilan juda ham individual bo'lgan metoddan farq qiladi.

Ushbu interfaol usullardan foydalangan holda turli qiziqarli mashg'ulotlarni tashkil qilish va o'tkazish bolalarning ta'lim olishga bo'lgan qiziqishlarini oshirib, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, interfaol usullarni amalda qo'llash natijasida bolalar bu usullarni o'zidan o'tkazib, ko'proq amaliy bilim va ko'nikmalarni egallaydilar.

Yuqoridagi fikrlardan xulosa qilib quyidagilarni aytish joiz:

● maktabgacha yoshdagi bolalar qiziquvchan, harakatchan, tashabbuskor, erkin fikrlovchi, kuzatuvchan, sog‘lom bo‘lishi kerak. Hozirda har bir bola erkin ijod qilishi va o‘zining qobiliyatini ko‘rsata olish huquqiga ega. Noan’anaviy mashg‘ulotlarda ilg‘or pedagogik texnologiyalarga asoslangan holda mehr bilan bolalarga iqtidorini namoyon qilishiga sharoit yaratib berishimiz zarur. Tarbiyachilarning o‘tayotgan mashg‘ulotlari zamon talablari asosida bo‘libgina qolmasdan, tarbiyalanuvchining o‘zi ham bu mashg‘ulotdan zavq olsin;

● maktabgacha ta’lim muassasalarida maktabga tayyorlashda bolalarni har tomonlama faollashtiruvchi usullar-interaktiv metodlardan foydalanish zarurdir, chunki ilg‘or pedagogik texnologiyalar, noan’anaviy usullar bilan ta’lim-tarbiya berish hozirgi davrda juda yaxshi samara beradi, ta’lim sifatini oshiradi;

● maktabgacha ta’lim muassasasi tarbiyachilari metodika va pedagogik texnologiyalarni bir-biridan ajratishda qiynaladi va xatoliklarga yo‘l qo‘yadi. Shuning uchun ushbu maqolada ularning bir-biridan farqli jihatlari ko‘rsatib o‘tildi;

● maqolada maktabgacha ta’lim muassasalarida tarbiyachilar belgilangan pedagogik vaziyat uchun ketadigan taxminiy vaqtni aniq belgilab olishlari, mashg‘ulotni interfaol usullardan foydalanib, texnologik xarita asosida ketma-ketlikni to‘g‘ri belgilashlari darkorligi ko‘rsatib o‘tildi.

Tarbiyachi tomonidan qo‘llaniladigan interaktiv usullar bolalarning qiziqishi va ehtiyojlarini qondiradigan darajada tashkil etilishi maktabgacha ta’limning sifatini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. Barkamol avlod orzusi. To‘plam. / Tuzuvchilar Sh.Quronov, H.Saidov, R.Ahliddinov. – T.: «Sharq», 1999.

2. «O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimini modernizatsiyalashtirish – yuksak ma’naviyatli kelajak avlodni tarbiyalash negizidir» mavzusidagi Respublika ilmiyamaliy anjumani materiallari. – T., 2009.

3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Amaliy tavsiyalar. – T.: «Iste’dod», 2008.

4. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga jo‘l riy qilish. – T.: «Fan va texnika», 2008.